Paul Distilled by Gary W. Burnett

Ґері В. Бернетт (Gary W. Burnett) · німецький переклад: Hans-Jörg Ronsdorf · квітень 2022 р. · перероблено в жовтні 2026 р.

Павло в концентраті (Його служіння і його вістка коротко)

Бернетт був професором богослов'я в Белфасті.

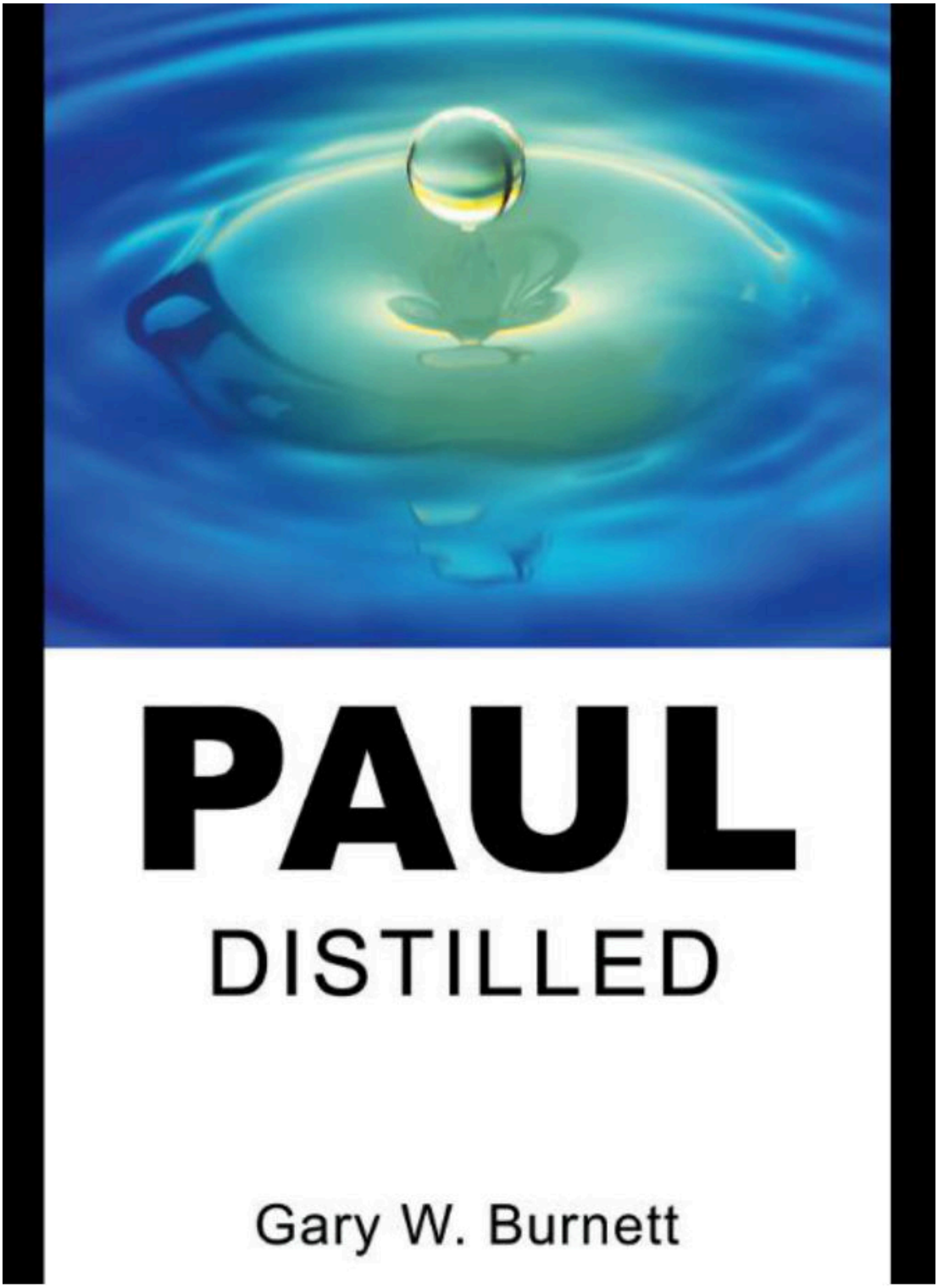

Тут він представляє свою книжку:

Paul Distilled by Gary W Burnett - YouTube

Тут до кожного розділу є короткий підсумок, який варто подивитися: Fitzroy Sunday Nights - YouTube

Вступ

Розділ 1: Божа любов, що змінює світ

Розділ 2: Любов — це дієслово

Розділ 3: Євангеліє

Розділ 4: Розп’ятий Бог

Розділ 5: Воскресіння вже почалося

Розділ 6: Дух, що дає життя

Розділ 7: Ісус, єдиний справжній Господь світу

Розділ 8: Бути Божою справедливістю у світі

Розділ 9: Радикальна миролюбність

Розділ 10: Пам’ятайте про бідних

Розділ 11: Протиотрута від страху

Розділ 12: Павло і жінки-провідниці

Розділ 13: Разом змінювати світ

Розділ 14: Повернути все знову додому

Павло і жінки-провідниці

Жінки в I столітті

Для Павла було надзвичайно важливо, щоб добра звістка про Ісуса, Месію, стосувалася всіх людей. Божий дар життя, нове творіння, був без різниці й пробивав усі людські перегородки. Павлів світ був дуже ієрархічним, і коли він засновував спільноти послідовників Ісуса, він мусив подбати, щоб вони зрозуміли повну дію Євангелія. Він казав їм, що всі люди в Христі рівні. Тому ці спільноти вже не могли терпіти розрізнень, що ґрунтувалися на етнічній належності — чи хтось юдей, чи поганин, — на соціальному й економічному становищі — чи хтось раб, чи вільний, — або на статі — чи хтось чоловік, чи жінка. У Павловому світі — і на його батьківщині, в юдаїзмі, і загалом в еллініcтичній культурі I століття — жінки були громадянками другого сорту. Зневага до жінок була дуже поширена. Драматурги й філософи відверто ганьбили жінок: Евріпід називав жінку «цим створінням погибелі», а Аристотель уважав жінку «спотвореним чоловіком». Були, щоправда, деякі винятки, але загалом із жінками поводилися як із власністю чоловіка, вони не здобували формальної освіти і загалом їх не вважали повноцінними особами.

В юдейській традиції жінку загалом цінували низько. Юдейський історик I століття Йосиф Флавій казав, що жінка «в усьому нижча за чоловіка», а юдейський філософ Філон уважав, що жінки «від природи недосконалі й зіпсовані», нерозумні й «не рівні чоловікові в честі». Сирах у II столітті казав, що «жінки завдають ганьби», а в «Заповіті Рувима» прямо сказано, що «жінки злі». У юдейських синагогах того часу жінки мусили лише слухати і не мали права говорити; їх не вважали повноцінними учасницями зібрання. Це був світ чоловіків.

Павло і жінки

Сьогодні часто складається враження, що щодо жінок Павло не дуже відрізнявся від культури, в якій жив. Дехто вважає, що Павлів погляд на жінок просто цілком застарів і вже не має значення для сучасного світу, де ми всі знаємо, що чоловіки й жінки рівноправні. Нам треба забути Павла. Він просто сексист, можливо, навіть женоненависник. Для інших Павла наводять як доказ того, що вчителями й провідниками в церкві мають бути лише чоловіки. Цілі деномінації й сьогодні не допускають жінок до керівництва. Для декого чоловіки й жінки лише доповнюють одне одного, але не рівноцінні, а владу в шлюбі й у церкві мають мати чоловіки. Але обидва ці погляди на Павла неправильно тлумачать те, що ми читаємо в його посланнях, і неправильно розуміють світ I століття. Бо уважне читання Павлових послань приводить нас до зовсім іншого висновку. Для Павла жінки й чоловіки залежать одне від одного (1 Коринтян 11:11), мають коритися одне одному (Ефесян 5:21) і рівноправні щодо статевих стосунків у шлюбі (1 Коринтян 7:3). Для Павла всі дари Духа були доступні кожному, незалежно від статі, і кожен мав прагнути духовних дарів, особливо пророцтва, — жінки так само, як і чоловіки. Усі послідовники Ісуса, жінки й чоловіки, однаково були «в Христі» і перемінювалися в образ Христа (2 Коринтян 3:18).

Крім того, ясно, що Павло приймав жінок як провідниць у служінні. Жінки були для нього, як і чоловіки, надійними й рівноправними партнерами. Він називає жінок «співпрацівницями», тими, що «боролися поруч із ним за Євангеліє», і «вірними товаришками». Коли ми бачимо, що Павло вживає ці назви щодо жінок, так само як «жінка-диякон», «провідниця», «співпрацівниця в Христі Ісусі» і, як ми незабаром побачимо, «апостол», постає образ Павла, що різко контрастує зі світом, у якому він жив, а також із тим, як його часто зображують сьогодні. Люди, які хочуть обмежити роль жінки в церкві, зазвичай посилаються на два вірші з 1 Коринтян і 1 Тимофія. Хоч і важливо взяти ці вірші до уваги, вони справді не є правильною відправною точкою, коли ми розмірковуємо про Павла.

Старий Завіт та Ісус

Важливо пам’ятати, що Павло був юдеєм і добре знав свої юдейські Писання, в яких ми знаходимо чудових жінок-провідниць, як-от Маріям (Міріям), сестру Мойсея й Аарона, пророчу провідницю Ізраїля і провідницю співу; Девору, ще одну пророчицю, яка за часів суддів дуже успішно провадила свою країну; і Хулду, якій цар Йосія віддав перевагу перед усіма пророками-чоловіками. Жодну з них, як і жодну з коронованих цариць Ізраїля, ніколи не критикували за її провідну роль через те, що вона жінка. Далі ми маємо благовісницю в Ісаї 40:9, яка звіщає добру звістку про прихід Царства Ягве. Єврейський текст тут ясно вказує, що проповідник — жінка, а це губиться в більшості наших німецьких перекладів. У Псалмі 67 (68):12 на першому плані інші проповідниці: «Господь звіщає слово, а жінок, що звіщають його, — велике військо». І, звісно, не можна забувати передбачення пророка Йоіла, що Бог виллє Духа, так що «ваші дочки й сини пророкуватимуть», — як відомо, Петро підхопив його у своїй проповіді на П’ятидесятницю, коли по-

яснював натовпу, що відбувається. І ми не можемо забувати, як Псалми, Ісая, Осія і Повторення Закону описують Бога як матір. Попри негативну оцінку жінок його сучасниками, Павло знав свою Біблію і добре усвідомлював сильну традицію жінок-провідниць, пророчиць і проповідниць, яка була його спадщиною.

І його навчав Гамалиїл, якого дуже шанувало його власне й наступні покоління. Наскільки нам відомо, Гамалиїл був не такий, як інші рабини фарисейського юдаїзму, які мали дуже низьку думку про жінок. У своїх висловах, переданих у Мішні, Гамалиїл схвально говорить про жінок, ставиться до них як до рівних чоловікам, дбає про їхній добробут і ніколи не говорить про них зневажливо — на відміну від інших рабинських учителів, які, як ми бачили, були просто женоненависниками. Павло мав перед очима й приклад Ісуса, Який, на відміну від інших учителів Свого часу, дозволяв жінкам сидіти біля Своїх ніг і вчитися. Ісус приймав послідовниць, і зустрічі з жінками, як-от із самарянкою біля криниці, де Він порушив кілька суспільних умовностей, свідчать про те, як прихильно Він приймав жінок. Незліченних жінок торкнулися Його зцілювальні руки, зокрема й багатьох, кого вважали ритуально нечистими. Крім того, після воскресіння Ісус спершу з'явився Марії Магдалині і цим показав, що поважає свідчення жінки — всупереч тодішній панівній культурі. А автори Євангелій були готові назвати жінок першими свідками воскресіння, хоча слово жінки в суді загалом не бралося до уваги.

Безперечно, усе це вплинуло на те, як Павло думав про жінок. Те, що ми читаємо про Павла в книзі Дії та в його посланнях, відкриває Павла, який у своєму схваленні жінок був контркультурним і радикальним. Для Павла чоловіки й жінки однаково були відкуплені в Христі, були одне в тілі Христа, однаково були священниками в Божому Царстві, Дух однаково був вилитий на них, і обоє мали смиренно й з любов'ю служити одне одному і світові. Основні риси його богослов'я дуже промовисто свідчать про рівність жінок і чоловіків у церкві. І згадайте 1 Солунян 2:7, де Павло зображує себе як матір, що годує груддю. Не те, чого можна було б чекати, якби Павло був типовим чоловіком-шовіністом, що оберігає своє крихке чоловіче его!

Почнімо з Римлян 16

Щоб з'ясувати, що Павло думав про жінок на керівних посадах, ми мусимо почати з його великого Послання до римлян. І мусимо розгорнути розділ 16. Гадаю, більшість із нас пробігали цей розділ очима — здається, це лише перелік імен, людей, яких Павло вітає. Але насправді це дуже цікавий розділ. Павло ще ніколи не бував у Римі. У цьому посланні, де він хоче здобути підтримку римлян для своєї запланованої місії в Іспанії, він старанно вітає провідників римських домашніх церков. Римська церква була не однією великою церквою, а низкою малих груп, що збиралися в людських домівках, часто в тісних найманих помешканнях. З імен у розділі 16 ми можемо багато чого побачити: деякі — імена рабів, деякі — юдейські імена, а деякі — поганські. І деякі з них — жіночі імена. Люди, як-от Прискилла, Трифена, Трифоса, Марія, Персида і Юлія. Усі вони — провідниці чи співпровідниці малих спільнот віруючих у Римі. Насправді понад дві третини співпрацівників, яких Павло тут хвалить за їхню християнську працю, — жінки. Але три жінки особливо вирізняються.

Фіва

По-перше, Фіва, про яку Павло каже, що вона служителька, або жінка-диякон, церкви в Кенхреях. Деякі перекладі вибрали «жінка-диякон», але в грецькій мові такого слова немає. Якщо подивитися, як Павло вживає це слово в інших місцях, то справді не може бути жодного сумніву, що Фіва

— провідниця церкви в Коринті, де був Павло, коли писав послання. Якщо уважно придивитися до мови й слів, які Павло вживає у віршах 1 і 2, то Фіва, з огляду на все, що ми знаємо про листи того часу, — особа певного становища, і вона провідниця в коринтській церкві, якій доручено доставити дуже важливе Павлове послання до Риму.

На той час було звичаєм, що особа, яка приносила листа, читала його вголос і тлумачила одержувачам. Хіба це не цікаво? Павлове Послання до римлян було для нього надзвичайно важливим — він там не бував, але хотів здобути підтримку цих християн, щоб нести добру звістку на захід імперії, тож він дуже ретельно пояснює своє розуміння Євангелія. Кому він довіряє своє послання? Фіві, цій жінці-провідниці, що несе його до Риму. Стає ще цікавіше: адже ймовірно, що Фіва, прибувши до Риму, за звичайною практикою обходила різні домашні церкви й читала послання вголос (зважмо, що через труднощі з читанням і письмом люди радше слухали послання, ніж читали його), а потім сідала з групами, щоб переконатися, що вони зрозуміли, до чого веде Павло.

Ми можемо уявити, як Павло в Коринті сидів разом із Фівою, проходив із нею послання і казав їй, як хоче, щоб його читали, що хоче підкреслити і які частини їй, мабуть, доведеться пояснювати. Отже, Фіва — провідниця церкви, якій апостол доручив пояснювати й навчати його послання до римлян, — зовсім не вписується в те, що ми чули про Павла щодо жінок-провідниць і вчительок.

Прискилла

Приска, або Прискилла, як називає її Лука в книзі Дії, була тією, з ким Павло разом із її чоловіком Акилою працював для Євангелія. З 6 згадок Прискиллу чотири рази названо перед її чоловіком, що було незвичним у грецькій і єврейській культурі і вказувало на важливу, можливо, навіть важливішу роль, яку вона відігравала в служінні подружжя. Обох — звісно, і Прискиллу — Лука виділяє як учителів Аполлоса, який став важливою постаттю серед перших послідовників Ісуса. Отже, уже з книги Дії ми знаємо, що Прискилла була провідницею церкви й учителькою, яка навчала чоловіків. На той час, коли Павло писав Послання до римлян, обоє оселилися в Римі й провадили домашню церкву. Павло сердечно вітає їх, знову ставлячи ім'я Прискилли на перше місце.

Юнія

Але далі є ще Юнія (в Огієнка — чоловіче ім'я «Юній»), що з'являється у вірші 7. «Вітайте Андроніка і Юнію, моїх родичів, що були зі мною у в'язниці; вони визначні серед апостолів і були в Христі ще до мене.» Старіша New International Version і деякі переклади подають тут ім'я як Junias (Юній), що вказує, ніби йдеться про чоловіка, але ім'я — Юнія, латинське жіноче ім'я, яке давали рабиням чи вільновідпущеницям. У літературі того часу є багато прикладів цього жіночого імені, але жодного прикладу чоловічого імені Junias. На щастя, суперечки про значення імені вже немає, і в новій New International Version тепер стоїть Junia. Юнія була жінкою, мабуть, дружиною Андроніка. Причина, чому в минулому намагалися зробити з Юнії чоловіка, — наступні слова, де Павло каже, що це подружжя було «визначним серед апостолів». У церкві, де панували чоловіки, думка, що жінка може бути апостолом, не вписувалася. Дивовижно, але, якщо подивитися на історію, вчені-чоловіки буквально змінили грецький текст, щоб з однозначно жіночого імені зробити чоловіче, а саме Junias. Варто дізнатися дещо з цієї історії.

Біблеїсти користуються зведеним текстом грецького Нового Завіту — версією, яка після перевірки тисяч давніх рукописів найімовірніше передає первісний текст. У зведених текстах грецького Но-

вого Завіту від Реформації аж до видання грецького Нового Завіту Нестле 1927 року Юнія в Римлян 16 була жінкою. Але потім Нестле вирішив, що ім'я мусить бути чоловічим, і так раптом з'явився «Junias», а Юнія стала приміткою. П'ятдесят років потому грецький текст, який склали вчені, викинув навіть примітку. Лише в 1990-х роках виправлення було зроблено і з'ясовано те, що знали всі давні грецькі рукописи й учені: Юнія була жінкою.

Але хоча сьогодні всі з цим згодні, були й такі, кому було настільки незручно від того, що Павло насправді каже в цьому вірші, — що Юнія, жінка, була апостолом, — що вони намагалися змінити «визначні серед апостолів» на «добре відомі апостолам». Так, наприклад, в English Standard Version.

Але для всіх ранніх отців Церкви, які говорили грецькою і дуже добре знали, як перекладати слово, значенням цього виразу було «визначні серед апостолів»!

Ось що сказав Іван Золотоустий у IV столітті:

> *Уже бути апостолом — це велике, але ще й вирізнятися серед них — подумайте, яка це чудова похвала. Кому честь — тому честь! Якою великою була мудрість цієї жінки, що її визнали гідною навіть носити титул апостола.*

Юнія була жінкою, і вона була апостолом, визначною провідницею в церкві за часів Павла.

Отже, якщо це так — разом із Фівою, Прискиллою та іншими жінками-провідницями церкви в Римлян 16, — то висновок неминучий: жінки в перших християнських групах відігравали повноцінну роль у керівництві й навчанні, так само як чоловіки. **Оскільки це так, усі інші тексти, які на перший погляд нібито суперечать Римлян 16, треба розглядати у світлі цього тексту.** Саме тут, разом зі свідченням книги Дії, правильне місце, щоб почати.

Інші тексти

Два вже згадані тексти з Першого послання до коринтян і Першого послання до Тимофія тоді видаються винятками, і про тло цих віршів можна сказати багато такого, що втримало б нас від того, щоб оголошувати сказане тут Павлом загальнообов'язковим. **Для християн, які вірять Біблії, було б незвично формувати богословську думку лише на підставі двох віршів, не зважаючи на сильне свідчення решти Нового Завіту. Але, на жаль, саме це й сталося.**

Якщо ви хочете докладніше в цьому розібратися, найґрунтовніше дослідження цих двох текстів ви знайдете в книжці Філіпа Пейна (Philip B. Payne) *Man and Woman, One in Christ*. Коротко кажучи, у своєму ретельному дослідженні тексту Пейн доходить висновку, що 1 Тимофія 2:8-15 треба читати з огляду на Павлів намір протидіяти лжевченню, яке сильно вплинуло на деяких жінок в Ефесі, чию діяльність із поширення цього вчення треба було стримати. Ніщо в цьому уривку не підтримує «загальної заборони жінкам навчати чи здійснювати владу над чоловіками» і не підтримує погляду, що «жінки від природи не придатні навчати чи здійснювати владу над чоловіками в духовних чи інших справах». Так само, каже він, «Павло не поширює цієї особливої заборони на всі церкви й на всі часи».

Його дослідження 1 Коринтян 14:34-35 ще ретельніше, і разом з іншими консервативними вченими він на підставі свідчень ранніх грецьких рукописів доходить висновку, що ці вірші, мабуть, є вставкою інших переписувачів і, мабуть, не були частиною первісного Павлового послання.

Отже, є дуже вагомі підстави не вважати ці два тексти нормативними чи хоч якось показовими для того, що Павло думав про жінок як учительок і провідниць у церкві.

Жінки в керівництві

У Павлових посланнях є ще й інші місця, які треба дослідити, якщо ми хочемо скласти повнішу картину того, що Павло думав про жінок у церкві та про сімейні стосунки. Ми лише хотіли виправити панівний у церкві погляд, у якому домінують чоловіки і який спотворив те, що Павло має сказати про жінок у служінні, навчанні й керівництві. Уривок у Римлян 16 конче треба брати до уваги, читаючи все, що Павло має сказати на цю тему. Важливо зважати й на 1 Коринтян 11, де Павло виходить з того, що жінкам можна публічно пророкувати в церкві.

Поступово стає схоже на те, що Павлові несправедливо приписали погану славу. Схоже, що жінки протягом століть зазнавали тяжкої несправедливості і що християнська Церква багато втратила, не дозволяючи жінкам іти за покликанням до християнського служіння.

Це ганебна пляма в історії Церкви. Давно вже час, щоб кожна християнська церква, деномінація і група подбала про те, щоб жінки отримали змогу повною мірою виконувати свою роль служительок Божої благодаті, Слова й душпастирської опіки.

Ми мусимо серйозно сприйняти Павлові слова: для нього не було ні раба, ні вільного, ні юдея, ні грека, ні чоловіка, ні жінки — ми всі одне в Христі. Різниця між чоловіком і жінкою, як і два інші поділи, які Павло тут згадує, у тілі Христа скасовані.

Це не лише коментар до того, що духовне становище жінок і чоловіків перед Богом однакове: Павлові слова «бо всі ви одне в Христі Ісусі» в Галатів 3:28 впливають на соціальну реальність християнської спільноти. У паралельному вірші, Колоссян 3:11, з віршів до і після нього ясно видно, що Павло бачить подолання такого роду поділів як практичний наслідок для спільного життя Церкви.

І це повертає нас до великих тем Євангелія, над якими ми розмірковували. В Ісусі Бог прийшов, щоб спасти й оновити Свій світ і зробити нас цілісними людьми. Це означає, що між нами немає соціальних, класових чи кастових відмінностей. Не може бути й етнічних чи расових поділів, бо кожен із нас, кого відкупив Христос, вільний любити Бога й служити Йому так, як Він нас покликав. І точнісінько те саме стосується жінок і чоловіків.

Павло рішуче виступив би проти будь-якого підходу, який принижує жінок, дискримінує їх і каже, що в церкві не можна робити того чи іншого. Це так сильно належить до старого порядку. Є нове творіння.

Ми смиренно служимо Господу Христу разом, жінка й чоловік, так, як Бог дає нам благодать і силу.

Роздуми

Який у вас досвід того, як поводилися з жінками в церквах, з якими ви мали справу? Чи дивує вас історія Юнії з Римлян 16? Які наслідки має те, що Павло зараховує Юнію до апостолів? **Чи вважаєте ви, що написане в книзі Дії та в Римлян 16 про жінок на керівних служіннях повинно мати більшу вагу, ніж тексти в 1 Коринтян 14 і 1 Тимофія 2?**

Як церкви можуть відновити рівновагу між жінками й чоловіками в керівництві?

Burnett, Gary W.. Paul Distilled, Wipf & Stock. Версія Kindle.

Німецький переклад: Hans-Jörg Ronsdorf, з люб’язного дозволу, із використанням www.deepl.com

22 квітня 2022 р.